

ПОНЯТТЯ І ЗМІСТ ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

У статті проаналізовано поняття, зміст, досліджено походження, проведено огляд наукових підходів до визначення категорії «економічне забезпечення». Сформовано авторське визначення економічного забезпечення сфери охорони здоров'я держави.

Ключові слова: економічні відносини, суб'єкти, об'єкти забезпечення, послуги, ефективність.

SAVCHUK L.

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

CONCEPT AND CONTENT OF ECONOMIC PROVISION OF HEALTH SPHERE

The purpose of the article is to substantiate the theoretical foundations of the essence of the category "economic provision of health care" and aspects of its practical application. To achieve this goal, the following tasks were solved: the essential content, purpose, approaches of scientists to the comprehensive study of the factors of economic support are revealed. The work is aimed at studying scientific literature, which is devoted to issues of economic provision of various types of activities. The author defines the definition of "economic provision of health care". It has been determined that economic provision is the most complex link in the system of public health management at the state level. The peculiarities of economic relations in the investigated sphere are revealed, which are manifested as a result of the market. These economic relations have a complex effect and determine the structure of the provision of services, peculiarities of economic provision, regulatory levers and inter-sectoral relations. It was investigated that economic relations in the field of health care arise at the macroeconomic, microeconomic, and sectoral levels. The approaches to determining the efficiency of the investigated sphere are generalized. It is concluded that the economic provision of the healthcare sector will be shown in a social type of effectiveness, which will be to increase the public health role associated with improving the health and quality of health care. Its desirable result will be: reduction of negative indicators of health of the population (morbidity, disability, mortality); increase of positive (physical development, fertility, average life expectancy, etc.). The need for a theoretical substantiation of the scientific concept of "economic provision of health care" is due to the fact that in future it will be possible to develop new forms and methods of its management.

Key words: economic relations, subjects, objects of security, services, efficiency.

Вступ. Процес управління сферою послуг, у тому числі і сферою охорони здоров'я, в сучасних умовах є достатньо складним і багатомірним. Забезпечення сталого розвитку суспільства повинно ґрунтуватися на мобілізації всіх його ресурсів, а особливо людських. В сучасних умовах розвитку українського суспільства особливого значення набуває вирішення проблем у сфері охорони населення, адже її здатність впливати на здоров'я населення збільшується з кожним роком у декілька разів. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, сфера охорони здоров'я за умови її ефективної організації може забезпечити зменшення загальної смертності у віці до 75 років на 23 % у чоловіків і на 32 % — у жінок; смертності від ішемічної хвороби серця — на 40–50 % [1]. Багатоаспектність проблем у сфері охорони здоров'я зумовлює актуальність розробки економічного забезпечення її розвитку. В сучасних працях економістів спостерігаються різні підходи до поняття «економічне забезпечення». Отже, виникає об'єктивна необхідність теоретичного обґрунтування наукового поняття «економічне забезпечення сфери охорони здоров'я», яке в подальшому дасть змогу розробити нові форми і методи управління нею з урахуванням національних економічних інтересів розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні науковці приділяють велику увагу різним аспектам розвитку сфери охорони здоров'я. Так, Л. Богуш, Б. Буркінський, В. Москаленко, В. Куценко досліджували проблеми економічного обґрунтування розміщення та розвитку сфери охорони здоров'я. Праці О. Андреева, Ю. Вороненка, В. Герасимчук, В. Євсєєвої, Л. Пирога торкалися питань теорії розвитку ринкових відносин у системі державного управління охороною здоров'я. Питання управління якістю медичних послуг лягли в основу досліджень науковців: А. Бобока та А. Нагорної та багатьох ін. Вивчення наукової літератури, що відноситься до обраної теми, дозволяє дійти висновку, що економічне забезпечення розвитку сфери охорони здоров'я є недостатньо дослідженим.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад сутності категорії «економічне забезпечення сфери охорони здоров'я» та аспектів її практичного застосування.

Виклад основного матеріалу. Вивчення наукової літератури, що відноситься до обраної теми дослідження, дозволяє дійти висновку, що єдиного підходу до визначення сутності поняття «економічне забезпечення» немає. Відсутнє, навіть, концептуальне визначення поняття «економічне забезпечення розвитку сфери охорони здоров'я». Категорію «забезпечення» науковці у своїх працях розглядають як сукупність організаційних, економічних, наукових, технологічних, правових чи інших важелів, спрямованих на розвиток підприємства, галузі тощо. А категорію «економічне забезпечення» науковці, в більшій мірі, використовують у поєднанні з методичним, організаційним, фінансовим, правовим забезпеченням тої чи

іншої діяльності. Пропонуються різноманітні трактування даної категорії з різним змістовним навантаженням, що обумовлюється специфікою застосування даної категорії. Саме по собі поняття «економічне забезпечення» майже не зустрічається. Розуміння вищезазначеного поняття наведено Шкарлетом С., який трактує економічне забезпечення як «сукупність методів і засобів, призначених для створення оптимальних умов ефективної та безпомилкової діяльності людини в інформаційній системі та її освоєння» [2].

Путенцейло П. економічне забезпечення розглядає як виробничо-економічну діяльність незалежно від її виду, яка характеризується універсальною ознакою і загальною властивістю. Автор підкреслює: «Це завжди перетворення економічних ресурсів у певний економічний продукт» [3]. Основний зміст економічного забезпечення впливає з точки зору економічних відносин, що пов'язані з обміном товарів і послуг, у результаті яких формується попит, пропозиція і ціна. Він вважає, що економічне забезпечення досягається через налагодження економічних зв'язків; вдосконалення форм організації праці; методів управління; ефективне використання важелів товарно-грошових відносин, оптимізацію використання чинників виробництва.

Львовчкін С. трактує економічне забезпечення як «систему економічних відносин, які виникають у процесі виробництва й реалізації благ (товарів, робіт, послуг) між окремими (самостійними) суб'єктами ринку, між суб'єктами ринку і державою (регіоном), між самою структурою і її трудовим колективом, між власниками капіталу і найманими працівниками з приводу порівняння витрат із доходами, виявлення, розподілу та використання прибутку» [4].

Найчастіше економічне забезпечення поєднують з організаційним забезпеченням. Так, науковець Грицишин В. вважає, що організаційно-економічне забезпечення спрямоване на розвиток підприємства, при чому наголошує на важливій властивості такого забезпечення (взаємозв'язках), а також відзначає системність цього процесу [5].

Кучер С. розглядає організаційно-економічне забезпечення підприємства як «сукупність заходів і засобів, створення умов, які сприяють протіканню економічних процесів, реалізації намічених планів, програм, проектів тощо». Він також наголошує на взаємозв'язку, і вважає, що досягнути поставленої мети підприємство може за рахунок організаційно-економічного забезпечення [6].

Науковець Лебедик Т. у своїх дослідженнях організаційно-економічне забезпечення розглядає через три підсистеми: «державне регулювання, саморегулювання на мікрорівні, громадське регулювання форму поєднання елементів ринкової саморегуляції з елементами демократичного державного регулювання» [7].

Лакіза В., Качмар К. у своїй праці [8] вводять поняття «комплекс економічного забезпечення». Суть його полягає в тому, що це основна частина господарського механізму підприємства, сукупність економічних методів, способів, форм та інструментів впливу на економічні відносини і процеси, що відбуваються.

Через відсутність уніфікованого визначення дефініції «економічне забезпечення», автор роботи під економічним забезпеченням сфери охорони здоров'я розуміє комплекс складових, який об'єднує фінансові, матеріальні, кадрові ресурси, що створюють необхідні умови для збереження та зміцнення здоров'я громадян з метою досягнення сталого розвитку держави. На рис. 1 наведено авторське бачення комплексу складових економічного забезпечення розвитку сфери охорони здоров'я.

Поділяємо думку Путенцейло П., яка полягає в тому, що економічне забезпечення є найбільш складною ланкою в системі управління на макроекономічному рівні. Воно дає можливість координувати діяльність в галузевій, міжгалузевій і мікрорівневій площинах розвитку [2, с. 6]. Вважаємо, що форми економічного забезпечення повинні сприяти розвитку сфери охорони здоров'я, що особливо актуально в ході сучасного реформування галузі.

Економічне забезпечення розвитку сфери охорони здоров'я ми будемо розглядати через призму економічних відносин, що об'єктивно складаються і розвиваються між суб'єктами і об'єктами ринку в процесі надання медичних послуг. За своєю суттю економічні відносини є сукупністю різних елементів ринкової економіки. В сучасних умовах сфера охорони здоров'я, як і національна економіка, розвивається під дією об'єктивних законів ринку, що обумовлює розгляд економічних чинників впливу на її функціонування. Саме економічні відносини мають комплексну дію і визначають структуру надання послуг, особливості господарського забезпечення, важелі регулювання та міжгалузеві відносини. Зазначимо, що економічні відносини у досліджуваній сфері виникають на трьох рівнях, а саме:

- макроекономічному, в рамках національної економіки в цілому, і, перш за все, в тих галузях, які безпосередньо пов'язані з охороною здоров'я, а саме: медична, фармацевтична промисловість, приладобудування, спеціальні галузі текстильної, харчової промисловості, транспортного машинобудування, будівництва, торгівлі тощо.

- мікроекономічному, який охоплює діяльність кожного індивідуума, окремих ділянок, ланок і структур надання медичних послуг; головний мікроекономічний елемент охорони здоров'я – це лікувально-профілактична установа або приватний практикуючий лікар, що надають послуги.

- галузевому, що складається з цілого ряду підгалузей, виробництв і спеціалізації, з'єднаних рішенням однієї функціональної задачі – охорона і зміцнення суспільного та індивідуального здоров'я.

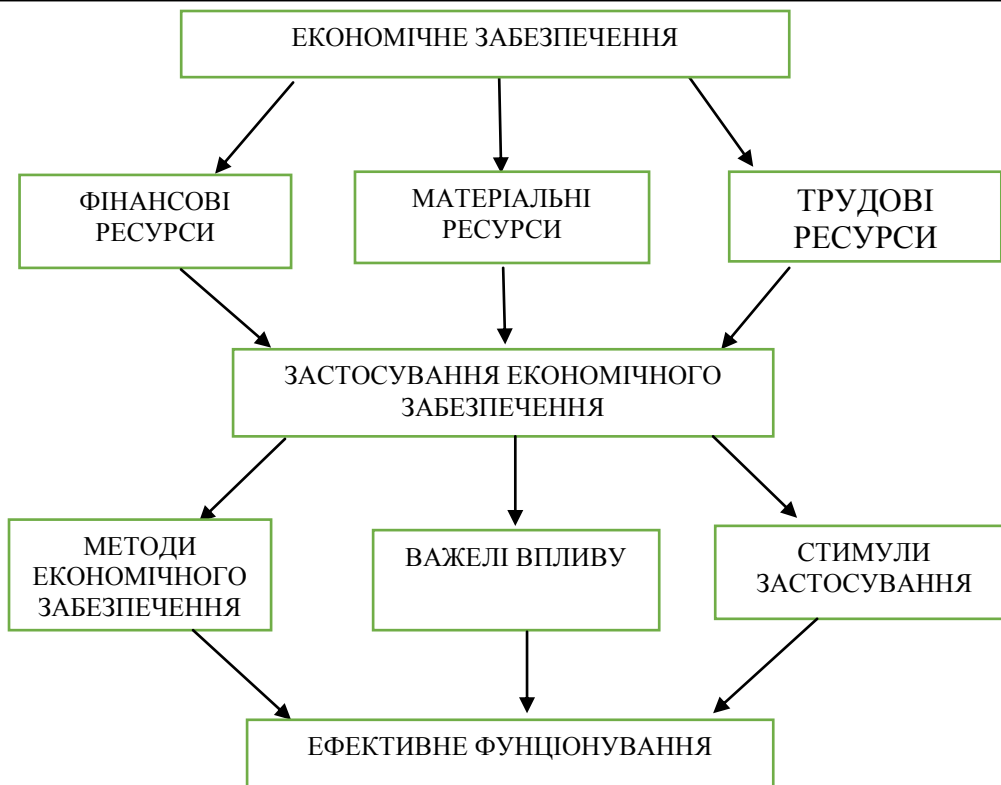

Рис. 1. Складові економічного забезпечення сфери охорони здоров'я

Суб'єктами економічного забезпечення є різні медичні установи, які створюються підприємствами та організаціями з різними формами власності, а саме: лікарні, діагностичні центри, поліклініки, реабілітаційні центри, станції невідкладної допомоги тощо. А об'єктами, відповідно, – особливі умови, внаслідок трансформації яких (у процесі функціонування суб'єктів) формується сукупність правил та норм як інструментів і важелів їх ефективної взаємодії. Сучасна економіка охорони здоров'я розглядає медичні установи як:

1) специфічний господарюючий суб'єкт, наділений всіма основними економічними правами і обов'язками;

2) самостійний учасник ринкових відносин, узятих у всій їх складності і суперечності та одночасно з урахуванням всієї специфіки охорони здоров'я.

Дія ринку на зміну економічних відносин, які формуються у сфері охорони здоров'я, виражається у наступному:

1. По-перше, ринок комерціалізує справу охорони здоров'я в цілому, а також відношення кожної людини (пацієнта) до свого здоров'я. Це призводить до зміни парадигми охорони здоров'я, формування якісно інших типів економічного мислення, стилів практичної господарської поведінки суб'єктів галузі.

2. По-друге, це є найважливішим слідством комерціалізації, – відбувається швидко зростаюча зміна об'єму платних і напівплатних (медичне страхування) послуг охорони здоров'я, що надаються населенню.

3. По-третє, здійснюється фактична зміна економічного статусу медичної установи. При цьому медична лікувально-профілактична установа все більш виразно набуває економічні риси підприємства, що виробляє та надає послуги.

4. По-четверте, зміни у статусі медичної установи призводять до зміни характеру економічних зв'язків, які виникають в їх діяльності (економічний агент).

5. По-п'яте, виникає надзвичайне різноманіття форм власності і видів господарювання в охороні здоров'я, яка є одночасно і умовою і наслідком розвитку ринку.

6. По-шосте, як результат здійснення економічної діяльності в різноманітних господарських формах, під впливом ринку в широкому діапазоні видозмінюється і економічний стан самого працівника охорони здоров'я.

Вище зазначені зміни пов'язані головним чином із значною диференціацією цього економічного і соціального стану [9].

Основне завдання сфери охорони здоров'я - підвищити рівень здоров'я громадянина, суспільства, домогтися високої якості медичної допомоги. Економічне забезпечення розвитку сфери охорони здоров'я полягає у визначенні доцільності його здійснення. Найважливішим напрямом у цьому відношенні є визначення ефективності сфери охорони здоров'я. Розрізняють наступні підходи до визначення ефективності досліджуваної сфери: результативно-цільовий (порівняння результату з кінцевою метою, нормативом, планом); результативно-витратний (порівняння результату з витратами на його отримання).

Визначаються три типи ефективності: соціальна, медична і економічна. Вважаємо, що доцільність нашого запропонованого економічного забезпечення розвитку сфери охорони здоров'я буде проявлятися у соціальному типі ефективності, що полягатиме в підвищенні суспільної ролі охорони здоров'я, пов'язаної безпосередньо з підвищенням рівня здоров'я і якості медичної допомоги. Його бажаним результатом буде зниження негативних показників здоров'я населення (захворюваності, інвалідності, смертності); підвищення позитивних (фізичного розвитку, народжуваності, середньої тривалості життя тощо).

Висновки. В контексті дослідження була зроблена спроба дати авторське визначення економічного забезпечення сфери охорони здоров'я як комплексу складових, який об'єднує фінансові, матеріальні, кадрові ресурси, що створюють необхідні умови для збереження та зміцнення здоров'я громадян з метою досягнення сталого розвитку держави. Вважаємо, що економічне забезпечення розвитку сфери охорони здоров'я слід розглядати через призму економічних відносин. В рамках реформування галузі економічні відносини будуть суттєво змінюватись. Саме тому розгляд і визначення ефективних економічних важелів, які сприятимуть розвитку сфери охорони здоров'я і, тим самим, сприятимуть сталому розвитку держави стануть результатом подальших досліджень.

Література

1. Стратегія ВОЗ «Здоров'я 21 – здоров'я для всіх в 21 столітті» // Европейская серия «Здоров'я для всех» / ВООЗ. – Копенгаген, 1998. – № 5. – 44 с.
2. Шкарлет С. М. Економічне управління інноваційною підприємницькою діяльністю в області створення програмного забезпечення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.02 «Підприємництво, менеджмент та маркетинг» / С. М. Шкарлет. – К., 2000. – 22 с.
3. Путенцейло П. Організаційно-економічне забезпечення ефективного розвитку тваринництва в умовах кризи / П.О. Путенцейло // Економічний дискурс. – 2016. – Вип. 2. – С. 37–46.
4. Львовичкін С.В. Фінансовий механізм макроекономічного регулювання / С.В. Львовичкін // Фінанси України. – 2000. – С. 23–28.
5. Грицишин В.О. Організаційно-економічне забезпечення управління підприємствами соціально-економічної інфраструктури міста : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.06.01 / Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2004. – 23 с.
6. Кучер С.Ф. Організаційно-економічне забезпечення перетворень у курортно-рекреаційній системі приморського міста : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.05 / НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. – Донецьк, 2009. – 24 с.
7. Лебедик Т.М. Організаційно-економічне забезпечення регіонального розвитку підприємництва в сфері послуг : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.10.01 / Рада по вивченню продуктивних сил України Національної академії наук України. – К., 2006. – 23 с.
8. Лакіза В.В. Організаційно-економічне забезпечення функціонування підприємства / В.В. Лакіза, К.Я. Качмар // Збірник науково-технічних праць Львівського лісотехнічного ун-ту. – Львів НЛТУ. – 2016. – Том 26, № 5. – С. 224–229.
9. Ахлaмов А.Г. Економіка та фінансування охорони здоров'я : навч.-метод. посіб. / укладачі : А. Г. Ахлaмов, Н. Л. Кусик. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2011. – 134 с.

References

1. Stratehiia VOZ «Zdorove 21 – zdorove dlia vsekh v 21 stolettyi» // Evropeiskaia seryia «Zdorove dlia vsekh» / VOOZ. – Kopenhagen, 1998. – № 5. – 44 s.
2. Shkarlet S. M. Ekonomichne upravlinnia innovatsiinoiu pidpriemnytskoiu diialnistiu v oblasti stvorennia prohramnoho zabezpechennia : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk : spets. 08.06.02 «Pidpriemnytstvo, menedzhment ta marketynh» / S. M. Shkarlet. – K., 2000. – 22 s.
3. Putentseilo P. Orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia efektyvnoho rozvytku tvarynnytstva v umovakh kryzy / P.O. Putentseilo // Ekonomichnyi dyskurs. – 2016. – Vyp. 2. – S. 37–46.
4. Lovochkin S.V. Finansovyi mekhanizm makroekonomichnoho rehuliuвання / S.V. Lovochkin // Finansy Ukrainy. – 2000. – S. 23–28.
5. Hrytshyn V.O. Orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia upravlinnia pidpriemstvamy sotsialno-ekonomichnoi infrastruktury mista : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk : 08.06.01 / Skhidnoukrainskyi natsionalnyi universytet imeni Volodymyra Dalia. – Luhansk, 2004. – 23 s.
6. Kucher S.F. Orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia peretvoren u kurortno-rekreatsiinii systemi prymorskoho mista : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk : 08.00.05 / NAN Ukrainy, In-t ekon.-prav. doslidzh. – Donetsk, 2009. – 24 s.
7. Lebedyk T.M. Orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia rehionalnoho rozvytku pidpriemnytstva v sferi posluh : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk : 08.10.01 / Rada po vyvchenniu produktyvnykh syl Ukrainy Natsionalnoi Akademii Nauk Ukrainy. – K., 2006. – 23 s.
8. Lakiza V.V. Orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia funktsionuvannia pidpriemstva / V.V. Lakiza, K.Ia. Kachmar // Zbirnyk nauково-tekhnichnykh prats Lvivskoho lisotekhnichnoho un-tu. – Lviv NLTU. – 2016. – Tom 26, № 5. – S. 224–229.
9. Akhlamov A.H. Ekonomika ta finansuvannia okhorony zdorovia : navch.-metod. posib. / ukladachi : A. H. Akhlamov, N. L. Kusiuk. – Odesa : ORIDU NADU, 2011. – 134 s.

Рецензія/Peer review : 12.03.2018

Надрукована/Printed : 02.04.2018

Рецензент: д. е. н., проф. Кінаш І. П.